

Функціонування і розвиток механізмів державного управління

УДК 005

Нинюк Інна Іванівна

кандидат наук з державного управління

доцент кафедри політології та публічного управління

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Ninyuk Inna

PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of

Political Science and Public Administration

Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: 0000-0001-6544-2393

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

ANTI-CORRUPTION POLICY AND THE FIGHT AGAINST CORRUPTION IN THE PUBLIC SECTOR

***Анотація.** Вступ. Корупція в публічному секторі – це системна проблема, яка шкодить економіці, демократії та добробуту суспільства. Вона негативно впливає на якість публічних послуг, гальмує розвиток, веде до несправедливості та втрати довіри до влади. Публічний сектор охоплює органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також державні та комунальні підприємства. Він відіграє ключову роль у житті суспільства, адже відповідає за надання важливих публічних послуг, зокрема у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, інфраструктури тощо. Досліджуючи корупцію у публічному секторі, можна стверджувати, що вона має багато негативних наслідків, зокрема: знижує ефективність роботи; веде до неефективного використання бюджетних коштів; негативно впливає на якість публічних послуг; сприяє*

створенню умов для нечесної конкуренції та нерівного доступу до ресурсів; створює несприятливий інвестиційний клімат та гальмує економічний розвиток.

Мета. Метою роботи є — дослідження антикорупційної політики та боротьби з корупцією у сфері публічного сектору.

В статті проведено оцінку діючого антикорупційного законодавства України, визначено його недоліки та перспективи розвитку. Крім того, проаналізовано діяльність антикорупційних органів та їхню ефективність. Автором зроблена спроба дослідити такі аспекти, як прозорість, підзвітність публічної влади, декларування доходів, кримінальна відповідальність за корупційні злочини. У роботі використано ряд практичних методів дослідження, зокрема: аналіз наукових джерел, законодавства та нормативних актів, аналітичних матеріалів; вивчення досвіду інших країн у боротьбі з корупцією. У роботі визначено основні виклики та проблеми боротьби з корупцією у публічному секторі; сформульовано рекомендації щодо удосконалення антикорупційного законодавства, підвищення ефективності роботи антикорупційних органів, залучення громадськості до антикорупційної діяльності, виховання антикорупційної культури у суспільстві; запропоновано шляхи та механізми посилення антикорупційних заходів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення яке регулює антикорупційні заходи; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, науково-практичні дослідження у сфері корупції.

Результати дослідження. Результати дослідження можуть бути корисними для: державних органів та органів місцевого самоврядування, які розробляють та реалізують антикорупційну політику; громадських організацій, які займаються антикорупційною діяльністю; науковців, які

досліджують проблеми корупції; широкого загалу громадян, які цікавляться питаннями боротьби з корупцією.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на розробку сучасних антикорупційних заходів.

Ключові слова: антикорупційна політика, боротьба з корупцією, публічний сектор, виклики, проблеми, шляхи подолання.

Summary. *Introduction.* Corruption in the public sector is a systemic problem that harms the economy, democracy, and the well-being of society. It negatively affects the quality of public services, inhibits development, and leads to injustice and loss of trust in the authorities. The public sector includes state authorities, local self-government bodies, as well as state and communal enterprises. It plays a key role in society because it is responsible for providing important public services, in particular in the fields of education, health care, social protection, infrastructure, etc. Investigating corruption in the public sector, it can be argued that it has many negative consequences, in particular: it reduces work efficiency; leads to inefficient use of budget funds; negatively affects the quality of public services; contributes to the creation of conditions for unfair competition and unequal access to resources; creates an unfavorable investment climate and inhibits economic development.

Goal. The purpose of the work is to study the anti-corruption policy and the fight against corruption in the public sector.

The article evaluates the current anti-corruption legislation of Ukraine, identifies its shortcomings and prospects for development. In addition, the activities of anti-corruption bodies and their effectiveness were analyzed. The author made an attempt to investigate such aspects as transparency, accountability of public authorities, declaration of income, criminal liability for corruption crimes. The work uses a number of practical research methods, in particular: analysis of scientific sources, legislation and regulatory acts,

analytical materials; studying the experience of other countries in the fight against corruption. The work identifies the main challenges and problems of fighting corruption in the public sector; recommendations on improving anti-corruption legislation, increasing the effectiveness of anti-corruption bodies, involving the public in anti-corruption activities, and fostering an anti-corruption culture in society were formulated; ways and mechanisms of strengthening anti-corruption measures are proposed.

Materials and methods. The research materials are 1) regulatory and legal support that regulates anti-corruption measures; 2) works of domestic and foreign authors, and scientific and practical research in the field of corruption.

Research results. The results of the research may be useful for state bodies and local self-government bodies that develop and implement anti-corruption policies; public organizations engaged in anti-corruption activities; scientists who research the problems of corruption; and the general public of citizens who are interested in the fight against corruption.

Prospects. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the development of modern anti-corruption measures.

Key words: *anti-corruption policy, fight against corruption, public sector, challenges, problems, ways to overcome them.*

Постановка проблеми. Корупція – це глибока рана на тілі сучасного світу, яка вражає всі сфери життя суспільства. Її руйнівний вплив відчувається у гальмуванні економічного розвитку, підриві довіри до влади, зростанні соціальної нерівності та несправедливості. Саме тому боротьба з корупцією, особливо в публічному секторі, стає надзвичайно важливим завданням для будь-якої сучасної держави. Публічний сектор, який охоплює органи державної влади, місцевого самоврядування, а також державні та комунальні підприємства, відіграє ключову роль у житті суспільства. Він відповідає за надання важливих публічних послуг, таких як освіта, охорона

здоров'я, соціальний захист, інфраструктура та багато інших. На жаль, корупція в публічному секторі має багато негативних наслідків, які пронизують всі аспекти його діяльності:

1. Зниження ефективності роботи. Хабарництво та інші корупційні дії демотивують чесних працівників, роблячи їх заручниками несправедливої системи. Неефективне використання ресурсів та коштів призводить до затримок у реалізації проектів, зниження їхньої якості та марнування бюджетних коштів. Бюрократія та штучні перешкоди ускладнюють доступ до публічних послуг для громадян.

2. Неефективне використання бюджетних коштів. Розкрадання та хабарництво призводять до того, що кошти, які могли б бути спрямовані на покращення життя людей, осідають у кишнях корупціонерів. Непрозорість тендерних процедур дають можливість отримувати державні замовлення не найкращим, а найближчим до влади компаніям. Неефективне планування та контроль за використанням бюджетних коштів веде до їхнього марнування.

3. Негативний вплив на якість публічних послуг. Нестача ресурсів через корупцію призводить до погіршення якості освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших публічних послуг. Хабарництво та кумівство роблять доступ до цих послуг нерівним, ставлячи в невігідне становище тих, хто не може або не хоче давати хабарі. Низька якість публічних послуг негативно впливає на рівень життя людей, їхнє здоров'я, освіту та можливості.

4. Сприяння створенню умов для нечесної конкуренції та нерівного доступу до ресурсів. Корупція робить ведення бізнесу складним і невігідним для чесних підприємців, адже їм доводиться стикатися з хабарництвом, штучними перешкодами та нечесною конкуренцією з боку корумпованих компаній. Недоступність публічних ресурсів для всіх на рівних умовах гальмує розвиток малого та середнього бізнесу, обмежуючи конкуренцію та інновації. Боротьба з корупцією в публічному секторі – це

складне завдання, яке потребує комплексного підходу та залучення всіх верств суспільства. Важливо не лише карати корупціонерів, але й створювати системні превентивні заходи, які ускладнюватимуть вчинення корупційних діянь [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Антикорупційна політика постійно досліджується у працях українських та зарубіжних вчених, а саме Т. Василевської, А. Савченка, В. Федоренка та ін. [3], Д. Клименка та ін. [9], Є. Невмержицького [11], О. Прохоренка [14]. Попри постійний інтерес до антикорупційної політики, частина питань і досі залишаються не до кінця дослідженими.

Мета роботи – дослідження антикорупційної політики та боротьби з корупцією у сфері публічного сектору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З метою досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд наступних завдань.

1. Проаналізувати нормативно-правову базу.
2. Провести аналіз інституційного забезпечення публічного управління в частині антикорупційної політики.
3. Аналіз практики застосування антикорупційної політики.
4. На основі проведених досліджень розробити рекомендації щодо вдосконалення антикорупційної політики у сфері публічного сектору.

Рекомендації повинні бути конкретними, практичними та ґрунтуватися на кращих практиках.

Виклад основного матеріалу. Визначення антикорупційної політики, як комплексу заходів, що вживаються державою та суспільством для усунення або мінімізації причин корупції, є загальноприйнятим у науковій літературі. Це визначення підкреслює багатогранність та динамічність даного явища. Крім того, важливою складовою антикорупційної політики є залучення до її реалізації не лише державних органів, а й громадськості [1, с. 342].

Аналогічно, Енциклопедія державного управління (2011) визначає антикорупційну політику як комплекс правових, економічних, виховних, організаційних та інших заходів, спрямованих на запобігання корупції, створення систем протидії корупції та усунення причин, що породжують корупцію [5, с. 325].

Важливо зазначити, що діагностика проблем та постановка цілей антикорупційної політики є взаємопов'язаними процесами. З одного боку, діагностика проблем дозволяє визначити пріоритетні напрямки роботи у сфері протидії корупції. З іншого боку, чітко сформульовані цілі дають чітке розуміння того, яких результатів очікується досягти. Ефективна антикорупційна політика неможлива без політичної волі та підтримки з боку найвищого керівництва країни. Громадськість має відігравати активну роль у розробці та реалізації антикорупційної політики.

Україна може використовувати досвід інших країн у сфері протидії корупції, а також співпрацювати з міжнародними організаціями. Це може включати вивчення та адаптація кращих практик (наприклад Данії, Фінляндії, Гонконгу); створення незалежних антикорупційних органів; забезпечення прозорості та підзвітності влади; запровадження жорстких санкцій за корупційні злочини; виховання антикорупційної культури серед молоді та у суспільстві загалом; співпраця з міжнародними організаціями, які можуть надавати Україні технічну допомогу, експертну підтримку та фінансові ресурси для реалізації антикорупційної політики [4, с. 7].

Враховуючи характеристики сучасної корупції, науковці дійшли висновку, що за допомогою короткострокових програм неможливо викоринити або зменшити корупцію до сталого рівня. Враховуючи вищезазначене, стає зрозумілим, чому ліквідація корупції за допомогою короткострокової цільової програми є неможливою [1, с. 338–339].

Визначення антикорупційної політики в публічному управлінні, яке ви надали, є чітким і всебічним. Воно підкреслює ключові аспекти цієї політики, а саме:

1. Напрямок дій, систему конкретних кроків, спрямованих на боротьбу з корупцією.

2. Політика охоплює широкий спектр заходів, включаючи правові, економічні, організаційні, освітні та превентивні.

3. Участь суб'єктів, яка розробляється та впроваджується не лише органами влади, а й за активної підтримки та співпраці з громадськістю.

4. Вирішення проблем корупції у всіх сферах суспільного життя.

На основі чітко сформульованої місії можна розробити систему цілей антикорупційної політики, які будуть конкретизувати та розширювати її загальний задум. Цілі антикорупційної політики:

- зменшення рівня корупції у всіх сферах суспільного життя;
- підвищення рівня довіри до влади та суспільних інститутів;
- створення справедливої та прозорої системи управління;
- забезпечення невідворотності покарання за корупційні діяння.

У роботі [12] зазначається, що місія антикорупційної політики полягає у суттєвому зниженні рівня корупції та забезпеченні захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, впливу та наслідків, пов'язаних з корупцією.

Стратегія протидії корупції, прийнята в Угорщині у 2001 році, ставила акцент на захисті соціального та економічного життя від негативного впливу корупції. Цей документ визнавав, що корупція шкодить не лише державі, але й добробуту громадян, і тому потребує комплексного підходу для її подолання. Основні напрямки Стратегії 2001 року:

- запобігання корупції шляхом підвищення прозорості та підзвітності влади, удосконалення антикорупційного законодавства, впровадження антикорупційних програм в освіті та на державній службі;

- розслідування та притягнення до відповідальності корупціонерів, включаючи високопосадовців;

- співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями з питань боротьби з корупцією.

Боротьба з корупцією – це довготривалий процес, який потребує постійних зусиль та політичної волі. Україна має всі шанси на успіх у цій боротьбі, якщо буде використовувати досвід інших країн, адаптувати його до своїх потреб та залучати до антикорупційної діяльності всіх зацікавлених сторін [17].

У ст. 1 Модельного закону про боротьбу з корупцією, прийнятого Міжпарламентською асамблеєю держав-учасниць СНД (1999р.), визначено наступне:

- закон спрямований на захист прав і свобод громадян;
- на забезпечення безпеки держави від загроз;
- попередження, виявлення, припинення і розкриття правопорушень, пов'язаних із корупцією [10].

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» був одним із перших комплексних документів, який окреслив системний підхід до боротьби з корупцією в Україні. Основна частина напрямів цієї стратегії об'єднана передбачає комплекс дій щодо викорінення причин та умов, які породжують корупцію:

- приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, криміналізація нових корупційних діянь, посилення відповідальності за корупцію.

- впровадження антикорупційних програм в органах державної влади та місцевого самоврядування, декларування доходів та майна, контроль за фінансуванням політичних партій.

- виховання нетерпимості до корупції в суспільстві, підвищення рівня обізнаності громадян про проблему корупції.

- відкритий доступ до інформації про діяльність влади, механізми громадського контролю [6].

Висновки. Підсумовуючи наведені вище визначення, можна сформулювати розуміння місії антикорупційної політики як поєднання трьох ключових складників:

1. Максимальне зменшення рівня корупції. Це головна й найамбітніша мета, яка потребує комплексного та системного підходу.

2. Захист суспільства від загроз, впливу і наслідків корупції. Цей складник фокусується на мінімізації шкоди, яку корупція завдає суспільству, включаючи економічні збитки, підрив довіри до влади та деградацію демократичних інститутів.

3. Виявлення та усунення причин і умов корупції. Цей аспект передбачає не лише боротьбу з наслідками корупції, але й роботу над усуненням системних проблем, які її породжують.

Для досягнення повної місії антикорупційної політики необхідно:

- Розширити фокус Стратегії «Україна-2020» і включити до неї третій складник: виявлення та усунення причин і умов корупції.

- Розробити та впровадити комплексний план заходів, спрямований на досягнення всіх трьох складових місії.

- Забезпечити політичну волю та ресурсну підтримку для реалізації цього плану.

- Залучити до антикорупційної діяльності громадянське суспільство та широкі верстви населення.

Боротьба з корупцією – це складне завдання, яке потребує системного підходу та постійних зусиль. Виконання місії антикорупційної політики є ключовим кроком на шляху до побудови справедливого, прозорого та демократичного суспільства в Україні.

Література

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 06.03.2024).
2. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування : навч.-метод. посіб. Київ : ІПК ДСЗУ, 2013. 172 с.
3. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / авт. кол.: В.В. Василевич, Т.Е. Василевська, А.В. Савченко, В.Л. Федоренко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, НАДУ, 2016. 524 с.
4. Державна політика : підручник / ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т.6: Державна служба. 524 с.
6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text> (дата звернення: 06.03.2024).
7. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби : навч. посіб. Івано-Франківськ : Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації, 2012. 237 с. URL: http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8 (дата звернення: 06.03.2024).

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: підписана 31.10.2003 : ратифікована Україною 18.10.2006. *Відом. Верхов. Ради України*. 2007. № 49. С. 2048.
9. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики / Дрьомов С.В., Кальниш Ю.Г., Клименко Д.Б. та ін. Київ : ДП НВЦ «Пріоритети», 2010. 88 с.
10. Новак А.М. Формування основ національної антикорупційної політики в умовах суспільно-політичних трансформацій. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 1–2. С. 92–98.
11. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Київ, 2009. 36 с.

References

1. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina-2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 № 5/2015 [About the Sustainable Development Strategy "Ukraine-2020": Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 No. 5/2015]. (2015). *Verkhovna Rada of Ukraine: the official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian].
2. Baryshnikov, V.M. (2013). *Zapobihannia ta protydiia proiavam koruptsii na derzhavnii sluzhbi ta sluzhbi v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia* [Prevention and countermeasures against manifestations of corruption in public service and service in local self-government bodies]. IPK DSZU, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
3. Vasylevich, V.V., Vasylevska, T.E., Savchenko, A.V., Fedorenko V.L., & et al. (2016), *Derzhavna antykoruptsiina polityka i zapobihannia ta protydiia koruptsii na publichnii sluzhbi v orhanakh derzhavnoi vlady i orhanakh mistsevoho samovriaduvannia* [State anti-corruption policy and prevention

and counteraction of corruption in the public service in state authorities and local self-government bodies]. Lira-K, NADU, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

4. Kovbasiuk, Yu.V., Vashchenko, K.O., Surmin, Yu.P. & others (2014), *Derzhavna polityka* [State policy]. NADU, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
5. Kovbasiuk, Yu.V. (Ed.). (2011). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of public administration]: in 8 volumes. Volume 6. State Service, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
6. Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v Ukraini (Antykoruptsiina stratehiia) na 2014-2017 roky: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1699-VII [On the principles of state anti-corruption policy in Ukraine (Anti-corruption strategy) for 2014-2017: Law of Ukraine dated 14.10.2014 No. 1699-VII]. (2014). *Verkhovna Rada of Ukraine: the official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian].
7. *Zapobihannia i protydiia proiavam koruptsii yak element modernizatsii systemy derzhavnoi sluzhby* [Prevention and countermeasures against manifestations of corruption as an element of modernization of the civil service system]. (2012). Ivano-Frankivsk Center for Science, Innovation and Informatization, Ivano-Frankivsk, Ukraine. Retrieved from http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8 [in Ukrainian].
8. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty koruptsii: pidpysana 31.10.2003: ratyfikovana Ukrainoiu 18.10.2006 [United Nations Convention against Corruption: signed on October 31. 2003; ratified by Ukraine on October 18 2006]. (2007). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 49, 2048 [in Ukrainian].
9. Dryomov, S.V., Kalnysh, Y.G., Klymenko, D.B. et al. (2010). *Koruptsiia v Ukraini: prychny poshyrennia ta mekhanizmy protydii. Zelena knyha derzhavnoi polityky* [Corruption in Ukraine: causes of spread and

countermeasures. Green book of state policy]. SE "Prioritety" Scientific Center, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

10. Novak, A.M. (2016). Formuvannia osnov natsionalnoi antykoruptsiinoi polityky v umovakh suspilno-politychnykh transformatsii [Formation of the foundations of the national anti-corruption policy in the conditions of socio-political transformations]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administration*, 1–2, 92–98 [in Ukrainian].
11. Nevmerzhytskyi, E.V. (2009). Koruptsiia yak sotsialno-politychnyi fenomen [Corruption as a socio-political phenomenon]: thesis to obtain the degree of Doctor of Aviation. Sciences: specialist 23.00.02 "Political institutions and processes" Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].